

REČ UREDNIŠTVA

Poštovani čitaoci,

Pred Vama je specijalni broj časopisa *Primenjena psihologija* posvećen školskoj psihologiji. Ovaj tematski broj časopisa čini šest, u metodološkom pogledu raznorodnih, originalnih naučnih radova koji se bave postignućima učenika: od istraživanja školskog postignuća u okviru bihejvioralno-genetičke studije i određivanja sociodemografskih i psiholoških korelata školskog uspeha, preko traganja za sadržajem i latentnom strukturom stereotipa o učenicima sa izraženom akademskom orijentacijom, utvrđivanja distinktivnog profila porodica akademski darovitih adolescenata i procena koje su iskazali muzički daroviti studenti o kompetencijama svojih nastavnika, pa sve do istraživanja mehanizama uspostavljanja prijateljskih dijada u školskom kontekstu.

Izdvojeni radovi doprinose korpusu naučnih saznanja i imaju značajne praktične implikacije u oblasti obrazovanja. Prva grupa radova problematizuje uobičajeno određivanje školskog postignuća preko školskih ocena, a poseban rad posvećen je korelatima školskog uspeha. I u radu koji je nastao u okviru bihejvioralno-genetičke studije, školski uspeh se pokazao kao gruba mera i pokazatelj koji nije dovoljno precizan, za razliku od standardizovanih testova školskog postignuća na kraju završenog određenog nivoa školovanja koji su najčešće korišćene mere u blizanačkim studijama zemalja zapada (Deary, Strand, Smith, & Fernandes, 2007).

Radovi u ovom broju svedoče i o relevantnosti okruženja u kome se odvija proces učenja, o potencijalno značajnijim vaspitno-obrazovnim uticajima u pojedinim razvojnim periodima, odnosno uzrastima, te ulozi intervencija iz porodičnog i školskog okruženja. Implikacije o značaju okruženja imaju naročito rezultati radova koji se bave darovitim učenicima i studentima koji ostvaruju izuzetna postignuća. Karakteristike porodičnog funkcionisanja akademski darovitih adolescenata i *očekivane*, odnosno opažene kompetencije nastavnika muzički darovitih studenata, govore u prilog potrebe izučavanja „darovitih transakcija“ (eng. *gifted transactions*, Plucker & Barab, 2005) umesto darovitih pojedinaca. U savremenim pristupima izučavanja darovitosti, okruženje i kontekst učenja čine sastavni deo darovitosti (Ziegler, Grigorenko, & Bettina, 2014). U tom smislu, praktične implikacije odnose se na vaspitne stilove roditelja u podizanju dece i razvijanje kompetencija nastavnika u radu sa učenicima, kao i na evaluaciju tih kompetencija. Radovi koji se bave vršnjačkim odnosima, imaju implikacije za rad u školi na podsticanju socijalnog razvoja dece i unapređivanju klime u školi.

A sada, ukratko da predstavim radove u ovom broju.

Tematski broj počinje radom *Inteligencija i školsko postignuće u svetlu naslednih i sredinskih činilaca*, Željke Nikolašević, Vojislave Bugarski-Ignjatović, Ilije Milovanović i Sare Raković. Autori su postavili cilj da procene genetske i sredinske faktore koji utiču na kovariranje opšte intelektualne sposobnosti i uspeha u osnovnoj i srednjoj školi. Istraživanje, koje predstavlja deo opsežne bihejvioralno-genetičke studije, jedinstvene u našoj sredini, obuhvatilo je 340 parova blizanaca (168 monozigotnih i 172 dizigotna blizanca), uzrasta od 18 do 44 godine. Udeo pojedinih izvora kovariranja između ispitivanih fenotipa testiran je multivarijantnim biometrijskim metodom, što je pružilo uvid u genetske uticaje i doprinose sredine.

U radu *Sociodemografski i psihološki korelati školskog uspeha*, autori Dušana Šarčević i Aleksandar Vasić primenili su upitnike za merenje akademske motivacije, motivacije za postignuće, osobina ličnosti, alijenacije i lokusa kontrole. Kao stabilni prediktori školskog uspeha izdvajaju se prvo sociodemografske karakteristike (pol, obrazovni i radni status roditelja učenika), zatim osobine ličnosti i na kraju dimenzije motivacije. Na osnovu dobijenih rezultata, autori argumentovano ukazuju na poznat i ozbiljan problem da je školski uspeh kao nastavnička procena problematičan indikator obrazovnog postignuća.

Autorke Bojana Bodroža i Ivana M. Jakišić u radu *Stereotip o učenicima sa izraženom akademskom orijentacijom: ko su „štreberi” i zašto ih ne volimo?* ispituju sadržaj stereotipa i dolaze do određujućih odlika „štrebera”. To su: savesnost i orijentacija na akademsko postignuće i, donekle, kompetitivnost i nesaradljivost. Pokazalo se da popularnost i otvorenost ne predstavljaju suštinsku odliku „štrebera”. Preporuke ovog rada odnose se na potrebu za unapređivanjem socioemocionalnog statusa učenika sa izraženom akademskom orijentacijom.

Jasmina Pekić i Jasmina Kodžopeljić u radu *Distinktivni profil porodica akademski darovitih adolescenata* istražuju prirodu relacija određenih karakteristika porodičnog funkcionisanja i akademske darovitosti. Autorke primenjuju bateriju instrumenata, porede porodice koje odgajaju darovite sa porodicama prosečnih srednjoškolaca i izdvajaju specifičnost u načinu funkcionisanja porodica koje neguju akademsku darovitost. Kao okosnica porodičnog konteksta akademske darovitosti izdvaja se toplo-popustljiv vaspitni stil roditelja, prevashodno majke. Vaspitni stilovi roditelja prepoznaju se, takođe, i u osnovi koroditelske saradnje, a njihova međusobna usaglašenost smatra se važnom odrednicom suportivnog koroditeljstva.

Rad *Visoko obrazovanje muzički darovitih: studentske procene kompetencija nastavnika* Blanke Bogunović i Tijane Mirović bavi se procesom i ishodima trostepenog sistema specijalizovanog obrazovanja muzički darovitih u Srbiji. Autorke ispituju procene studenata o kompetencijama nastavnika glavnog predmeta/instrumenta. Posebno se izdvaja nalaz koji ukazuje na značajnu diskrepancu između očekivanih kompetencija nastavnika i onih koje studenti

aktuelno opažaju, što govori o neispunjenosti očekivanja studenata i posredno o evaluaciji nastavnika.

Ovaj broj časopisa završava se radom *Socijalne karakteristike dece koja uspostavljaju prijateljske dijade*. Autorke Jovana Trbojević i Jelica Petrović bave se značajnim razvojnim postignućem dece mlađeg osnovnoškolskog uzrasta: uspostavljanjem prijateljske dijade u školskom kontekstu koja je razvojni zadatak dece i pokazatelj socijalne adaptacije. Ustanovljeno je da postoje razlike u socijalnim karakteristikama dece koja imaju i nemaju prijatelja u odeljenju, a koje su relevantne za socijalnu adaptaciju već na uzrastu od sedam godina.

Zora Krnjaić, gost urednik

Reference

- Deary, I. J., Strand S., Smith P., & Fernandes C. (2007). Intelligence and educational achievement. *Intelligence*, 35, 13–21.
- Plucker, J. A., & Barab, S. A. (2005). The importance of contexts in theories of giftedness: Learning to embrace the messy joys of subjectivity. In R. J. Sternberg & J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness* (2nd ed., pp. 201–216). New York, NY: Cambridge University Press.
- Ziegler, A., Grigorenko, E. L., & Bettina, H. (2014). The significance of learning contexts in talent development. *High Ability Studies*, 25, 1–3.